

"חזקת הגיל הרך היא ממילא אות מתה"

משתתפי הפורום לדיני משפחה שערכו "גלובס" ו"דן אנד ברדסטריט" היו כמעט תמימי דעים על כך שחזקת הגיל הרך כבר ממילא אינה קיימת בפועל בבתי המשפט - אבל נחלקו בדעתם בשאלה אם צריך לבטלה גם בחוק • "המציאות היא היום משמורת משותפת, גם אם גידלת לבר את הילדים כל יום עד 10 בערב" / אלה לוי וינריב

ליך הגירושים רווי אמוציות ומטענים, וגורר במקרים רבים סכסוכים והליכים משפטיים סבוכים ומייגעים סביב כל נושא שאפשר לדיב עליו כשמפרקים את התא המשפחתי - החל מהמשמורת על הילדים והמוזנות, דרך חלוקת הרכוש ועד מי יקבל "משמורת" על הכלב. אתמול (א'), הושיבה חברת דן אנד ברדסטריט ישראל, במסגרת פורום דנס 100, 15 עורכי דין מהמובילים בתחום דיני המשפחה סביב שולחן אחד, כדי לרונן בסוגיות הנוגעות בתחום. בפורום השתתפו עו"ד איימי בכור, ראש משרד איימי בכור-בונני; השופטת בדימוס טליה קופלמן פרדו, ראש משרד קופלמן-פרדו; עו"ד זאב ולנר, מייסד משרד זאב ולנר; עו"ד טלי אויזרוביץ, ראש משרד קורן-אויזרוביץ; עו"ד שירה שייך, שותפה בכירה במשרד מיכאל שייך; ד"ר אריה

ליבוביץ, בעל משרד ליבוביץ; עו"ד ליהיא כהן דמבינסקי, מייסדת ובעלת משרד ליהיא כהן דמבינסקי; עו"ד יוסי הרשקוביץ, מייסד ובעלים יוסי הרשקוביץ, עו"ד שירי מלכה, בעלת משרד שירי מלכה; עו"ד יהונתן קניר, שותף ובעלי משרד קניר ושות'; עו"ד יעקב בלס, שותף מייסד במשרד יעקב בלס; עו"ד מתת פלסנר, שותפה ומייסדת במשרד מתת פלסנר; עו"ד עינת טירר, משרד א. טירר; עו"ד רות דיין, שותפה מייסדת משרד רות דיין ועו"ד אירית רוזנבלום, מנכ"לית ומייסדת ארגון "משפחה חרשה". את הפורום הנחה עורך "גלובס", חגי גולן, והנושא הבולט שהניח על שולחן הדיונים היה החקיקה המכוונת לביטולה של חזקת הגיל הרך. חזקת הגיל הרך, המעוגנת בחוק בנוסחו היום, קובעת כי ילדים להורים גרושים שגילם פחות משש שנים יהיו

במשמורת האם, אלא אם בית המשפט מחליט אחרת בנסיבות מיוחדות. הבסיס לקביעה הזו של חזקת הגיל הרך נבע מהנחה שמקורה במחקרים קלאסיים בפסיכולוגיה, לפיה התלות של פעוטות באם גדולה מהתלות באב, והקרבה לאם חיונית יותר להתפתחות הנפשית הבריאה של הילד. ואולם, בעשורים האחרונים הראו מחקרים חדשים כי ריחוק מהאב כתוצאה מהמשמורת אצל האם אף היא עשויה לפגוע בהתפתחותו הפסיכולוגית של הילד, וכי המצב הבריאה ביותר לילד הוא קרבה לשני ההורים. לפני כשבועיים עברה בוועדת השרים לחקיקה הצעת חוק לביטול חזקת הגיל הרך, שיזמו השרה גילה גמליאל וח"כ יואב קיש. על פי ההצעה, ילד עד גיל 6 לא יועבר באופן אוטומטי לחזקת אמו אלא תוענק לבית המשפט הסמכות לקבוע את צורת

המשמורת בכל מקרה לגופו. הנושא הזה מעורר יצרים ומחלוקות בקרב כל העוסקים בתחום דיני המשפחה, ונוגע לשאלות של שוויון, פמיניזם, טובת הילד ועוד. הצעת החוק הזו מתווספת לשורה של הצעות חוק ומסקנות של ועדות שנינו בשנים האחרונות בקשר ל"חוקה" השנויה במחלוקת, ועל הרקע הזה הריון בפורום סביב הצעת החוק היה סוער במיוחד. חלק מהמשתתפים טענו כי מדובר בחקיקה שתפגע אנושות בנשים ואחרים טענו כי ממילא החקיקה הנה אות מתה, לאחר שבתי המשפט ביטלו הלכה למעשה את חזקת הגיל הרך שנים רבות קודם לכן. **"נזק גדול לנשים"** "ההצעה לביטול חזקת הגיל הרך היא הצעה שערורייתית, שתביא לנזק מאוד גדול לנשים", פתח עו"ד זאב ולנר.

"הולכת להיות כאן מלחמות עולם בין ההורים על ילדי הגיל הרך - דבר שלא היה עד היום". עוד לדבריו, החקיקה מיותרת, כי אבות שהיו פעילים בגידול ילדיהם זכו למשמורת בבתי המשפט, ללא קשר לחזקה. "עד היום, כשייצגתי גבר שסבור שהוא צריך להיות המשמורן כי אשתו עסוקה או לא עושה דבר לגבי הילד, הייתי מצליח להביא לכך שהוא יהיה המשמורן. זה קורה לעתים רחוקות. מה שיקרה מרגע שתבוטל חזקת הגיל הרך יהיה שלגברים - שהם החלק החזק במשפחה והחלק בעל הרכוש במשפחה - תהיה האפשרות להגיע למלחמה במקום שעד היום לא היינו בו, מלחמה על הילד הרך, ואז האימא תיאלץ לוותר על הרבה דברים בתמורה לביטול התביעה הזאת. וזה אסון". האסון, לדבריו, יונחת ישירות על ראשן של הנשים במדינה.

"בוא נזכור שהחברה שלנו אינה שוויונית. הגבר היום השולט בכל. הוא יכול להימלט מהגירושים, ולהיפרד מאשתו. הוא יכול לעשות ילד מחוץ למשפחה. הוא יכול להפרות כל אישה אחרת והילד יהיה כשר, אבל אישה נשואה שתהרה לגבר מחוץ לנישואין, הילד יחשב למזור וישללו ממנו זכויות שונות. בכל הפאות הנשים לא שוות, ואנחנו מנסים להביא שוויוניות בפאה אחת - בגיל הרך. זה יגרום להצפה של תביעות אבהות בגיל הרך. זה מה שקורה בארצות הברית, שם אין חזקת הגיל הרך. זה יוביל לקיפוח נשים". על דברים אלה השיבה עו"ד איימי בכור בוני בהצגת תמונת מצב עדכנית של פסיקת בתי המשפט בתחום המשמורת, אשר לדבריה כבר אינה כוללת את חזקת הגיל הרך. "החוק הזה קצת ארכאי. המתנגדות בוועדת שניט

(צילום: איל יצהר)

משתתפי הפורום. "כשבני זוג נפרדים זה שבר, וצריך לאפשר הסתגלות"

גישור חובה בסכסוכי גידושים

"בלי מידוץ הסמכויות, 70% מהתביעות בארץ לא היו מוגשות בכלל"

ואם הכוונה לבטל את חוקת הגיל הרך עוררה סערה בקרב הנוכחים, הנושא הבא שנדון בפורום - הכוונה להחיל גישור חובה בסכסוכי גידושים - כבר יצר הוריקן של ממש. "חוק הסדר התדיינות בסכסוכי משפחה", שאמור להיכנס לתוקף ב-16 ביולי, יחייב את הצדדים בסכסוכי משפחה לפנות להליך גישור מוסדר, בן ארבע פגישות, שייערכו באמצעות מגשרים שאינם עורכי דין, וזאת לפני פניית הצדדים לבית המשפט ולבתי הדין הרבניים. החוק, שנועד לסייע לצדדים לנטרל את האמוציות ולהגיע להסדרים, עורר סערה גדולה בקרב העוסקים בתחום, ולאחרונה אף הוגשה נגדו עתירה לבג"ץ, במסגרתה מבקשים מאות עורכי דין וטוענים רבניים המייצגים צדדים בסכסוכי משפחה להורות על ביטולו של החוק או לחילופין להורות על ביטול החלקים בחוק האוסרים להגיש סעדים זמניים לביהמ"ש כדמות מוזנות זמניים והסדרי ראייה זמניים, והחלקים בחוק האוסרים להגיש לביהמ"ש מסמכים וכן תביעות טרם קיום הגישור.

עו"ד יוסי הרשקוביץ פתח את הדיון על הנושא כשאמר כי "יש הרבה בעיות עם החוק. האחת זה שהריבון אומר לאורחים שלו אני מתייחס אליכם כחסויים. כריבון, אני חוסם לך את זכות הגישה לערכאות. אני לא סומך עליך, אני לא אתן לך

"יש הרבה בעיות עם החוק. האחת זה

שהריבון אומר לאורחים שלו 'אני לא

סומך עליך, לא אתן לך לפנות לביהמ"ש'.

זו בעיה חוקתית. הבעיה השנייה שהחוק

הזה לא פותר את בעיית מרוץ הסמכויות"

לפנות לביהמ"ש לפני שתשב עם אנשי טיפול של המדינה, והם יחליטו מה אתה צריך לעשות. זו בעיה חוקתית. הבעיה השנייה שהחוק הזה לא פותר את בעיית מרוץ הסמכויות (שבין בתי הדין הרבניים לבין בתי המשפט האזרחיים. בן הווג שהקדים להגיש תביעה לאחת הערכאות קובע היכן יידונו המחלוקות המרכזיות בסכסוך הגירושי, א' ל"ו).

עו"ד רות דיין הסכימה והוסיפה: "הבעיה העיקרית של דיני המשפחה בארץ זה מירוץ הסמכויות. בלעדיו, 70% מהתביעות בארץ לא היו מוגשות. מי שרצה ללכת עד היום לגישור יכול היה ללכת והלך לגישור, הבעיה היא שאנשים שרוצים שהסכסוך ידון בבית הדין הרבני רצים לשם וכך מתחילות המלחמות".

עו"ד איימי בכור בוני הוסיפה כי החוק למעשה מעביר את הסמכות לדון בסכסוכי משפחה לאנשים שאינם מוכשרים לכך. "המגשרים הם אנשים שיכולים לעשות חמישה שיעורים באינטרנט ולקבל תעודה אונליין", אמרה, ועו"ד אריה ליבוביץ', הסכים איתה ושרטט את תרחיש האימה שהחוק עלול ליצור: "נלך למקרה קיצון - אישה שבועלה מכה אותה ומוכנה לוותר על הכול, על הרכוש ועל המזונות, בשביל להתגרש, אבל בעלה רוצה ללכת לגישור. עד היום השופטים או הדיינים היו יכולים לומר 'בוא נשמע אתכם בצד או תלכו לישיבה' שתיים ביחידת הסיוע ואם היא תעמוד על רעתה להתגרש זה ייגמר. אבל חוק גישור חובה יחייב אותה לרדוף עם הבעל כמה חודשים, ובמהלכם איפה היא תהיה? עם גבר מכה? היא לא תקבל מזונות וסעדים זמניים והסבל שלה יימשך".

אך שוב, היה בדיון מי שהציג את הצד השני של המתרס. עו"ד יהונתן קניר לא הסכים עם הקולגות ואמר, כי "החוק הוא חוק טוב. המחוקק אומר 'אני רוצה שיהיה לי כלי ביניים כדי לראות שמציתים את היכולת להידבר ולהיגשר'. זו סיטואציה לגיטימית שבה המחוקק אומר 'אני רוצה לעזור לכם, כי יש פה רקמה רגישה'".

ועל כך השיבה עו"ד רות דיין וולפנר, כי "המחוקק מנותק. אם המחוקק חשב שלא יהיו סכסוכים בגלל גישור חובה, השופטים בעצמם לא מאמינים שזה יקרה. בשבוע בעבר שאלתי ארבעה שופטים בביהמ"ש לענייני משפחה ובבית המשפט המחוזי, מה הם חושבים על זה והם צחקו, אמרו שהחוק הזה מנותק מהמציאות".

בזמן שאף אחד לא הספיק להתרגל למצב החדש. צריך אולי להפחית את הגיל שעליו חלה חוקת הגיל הרך, אבל לא לבטלה. החוקה אולי לא דומיננטית כמו בעבר, אך היא כן קיימת".

עו"ד ליהיא דמבינסקי השיבה על הדברים, כי "גם אם תבטל חוקת הגיל הרך אף אחד לא יקבע הורות משותפת לתינוקות בני חודשיים". לדבריה, "חוקת הגיל הרך כבר מזמן לא מדוברת. היום מדובר על חלוקת הזמנים בין הילדים. צריך לבטל את הקשר הלא צודק בין המזונות למשמורת. זו הרעה החולה של התחום".

הרעה החולה האמיתית, לדברי עו"ד שירי מלכה, היא הניסיון לפתור בעיות בתחום דיני המשפחה בדרך של חקיקת טלאים-טלאים. "אחת הבעיות המרכזיות בדיני משפחה זה שלמעשה אין חוק שמאגד את הכול. אין חוק שמסתכל מלמעלה על המשפחה ובוחר גם את האלמנטים הרכשיים, המזונות והמשמורת. לטפל בנקודה אחת בלי לטפל בשאר זה לשים פלסטר במקום אחר אבל ליצור אינפקציה הרבה יותר גדולה במקום אחר".

עו"ד אירית רוזנבלום, מייסדת ומנכ"לית משפחה חדשה, הוסיפה כי החוקה או ביטולה לא רלבנטיות למשפחות החדשות. "ברוכים הבאים למאה ה-21. כל המשפחות החדשות - החוק הזה כלל לא רלבנטי להן. למשל אם מדובר בשתי נשים או בשני גברים, החוק לא רלבנטי. החוק הזה הוא ארכאי, פטרונני, שלוקח בחשבון את מעמד האישה כחסרת מעמד או שם את האימא בתפקיד האימהי הנצחי. זה לא מתקבל על הדעת. אין כל ספק שצריך לבטל את החוקה. ברור שזה מסוג החוקים שאבד עליהם הכלח. כדי שנוכל לעסוק באמת בחברה שוויונית צריך לפרק את המטענים האלה".

השופטת בדימוס טליה פרדו, שכיהנה בבית המשפט למשפחה, הבהירה כי כשישבה על כס השיפוט מעולם לא נתנה פסק דין אחד בשאלת המשמורת על בסיס חוקת הגיל הרך, וסיכמה את הדיון בנושא באמירה ש"החוק המקורי הוא ארכאי. אין ספק בכך. האבות של היום הם לא האבות של פעם ואפילו לא האבות של לפני 10 שנים".

"האבות היום באמת מגדלים את הילדים שלהם. ולבוא ולומר הילדים אצל האמא זה לא מתחשב בכך". עוד הוסיפה, "החוק הקיים גם קצת מתעלם מטובת הילדים. צריך בכל מקרה לראות את המשפחות ואיך הם התנהלו קודם. אם האב גידל את ילדיו יחד עם האמא, אין סיבה לשנות את מצבו של הילד בגלל הגירושים. העולם מתקדם וצריך לעשות חשיבה אחרת".

עו"ד עינת טירר: "אפשר שאב שמבקש משמורת משותפת תינתן לו תקופת ניסיון של שנה ונראה אם הוא מצליח לתפקד כמו שאימא מצליחה לתפקד. אם הוא מצליח להוריד שעות עבודה ולעשות את כל האופרציה של המטפלות והבייביסיטרים"

השופטת בדימוס טליה פרדו: "החוק המקורי הוא ארכאי. אין ספק. האבות של היום הם לא האבות של פעם ואפילו לא האבות של לפני 10 שנים. האבות היום באמת מגדלים את הילדים. החוק הנוכחי גם קצת מתעלם מטובת הילדים. צריך בכל מקרה לראות את המשפחות"

ואולם, עו"ד יהונתן קניר, הבהיר, כי לדעתו חוקת הגיל הרך הנה אות מתה, ולכן אין להתייחס להצעת החוק שמכוונת לביטולה בקלות ראש. "לדעתי, הצעת החוק קיצונית. בוא נסתכל על ילד בן חודשיים שהוריו נפרדים - לפי שיטת הצעת החוק אנחנו יכולים ליצור מצב של חלוקה שווה בין ההורים גם במקרה שלו. חלק מטובתו של הילד זה יציבות. הוא יאבד את היציבות. אם בטובת הילד עסקינן. צריך לבנות יציבות, לבדוק את הקשר בין ההורים. הנושא המרכזי הוא לתת פרק זמן מספק לנושא ההסתגלות. כשבני זוג נפרדים זה שבר, וצריך לאפשר זמן להסתגלות, להורים וילד. אף אחד לא בוחן האם הילד יכול להכיל את המעברים האלו. היום כבר אחרי זמן קצר אנחנו רואים שמתחילים בחלוקה שווה של הזמנים בין ההורים. וזה

ניתן לו תקופת ניסיון של שנה, ונבדוק האם הוא באמת מצליח לתפקד כמו שאימא מצליחה לתפקד. אם הוא מצליח להוריד שעות עבודה ולעשות את כל האופרציה של המטפלות והבייביסיטרים".

להפתעת הנוכחים, במסגרת הפורום נשמע גם קול אחר - קול שתומך בביטול החוקה. "זה חוק פטריארכלי במהותו שאומר האישה בבית עם הילדים והגבר מפרנס. זה היה רלבנטי בשנות ה-60. זה לא רלבנטי היום", אמר עו"ד יוסי הרשקוביץ', והוסיף: "היום בשנת 2016 בישראל יש לילד זכות להורים בצורה שוויונית. אב שהיה מטפל באופן שוויוני, אין שום סיבה שלא יהיה עם ילדיו. גם אם זה עלול להיות כלי ניגוח במאבקי גירושי, זה לא אמור לשלול את זכותו של הילד להיות עם שני הוריו. מעבר לכך, אני מסכים שהלכה למעשה החוקה הזאת בוטלה".

אמרו שהמדינה היא לא מדינת תל אביב, ועדיין ברוב המדינה הגבר הוא הדומיננטי והאישה נמצאת בבית עם הילדים, אבל זו קצת היתממות כי המהפכה התחילה מלמטה, והיא כבר קרתה. חוקת גיל הרך כבר לא קיימת בפועל. היום קובעים בבתי המשפט משמורת משותפת מתחת לגיל שש. בתי המשפט פוסקים זאת בגיל שנתיים וגם לפני. יש כמה וכמה שופטים שבכלל לא מדברים על משמורת, אלא מדברים על הורות שווה, על הרחבת הסדרי ראייה או כל מיני מונחים אחרים. אני לא בעד ביטול גורף של החוקה, צריך לבחון כל מקרה לגופו אבל בשורה התחתונה, החוקה כבר לא קיימת".

עו"ד רות דיין וולפנר הסכימה שהסערה שהצעת החוק מעוררת מיותרת. "החוקה הזאת כבר לא רלבנטית בשטח. המציאות היום היא משמורת משותפת לכולם. לא משנה אם גידלת את הילדים כל יום עד 10 בלילה לבד, הבעל יכול לקבל משמורת משותפת. עד גיל שנה וחצי שנתיים יש נטייה עדיין לטובת האם, אבל מעל הגיל הזה כבר אין רלבנטיות לחוקת הגיל הרך. היא כבר אות מתה".

תקופת ניסיון לאבא

עו"ד עינת טירר הזכירה את החששות מפני ביטול החוקה. "עיקר הבעיה בעקבות ביטול החוקה הזאת זה השימוש לרעה. זה יקרוץ עכשיו לכל מיני כאלה שלא באמת מעוניינים במשמורת עצמה אלא מעוניינים בכל מיני הטבות כספיות ויתרונות כלכליים".

היא גם הציעה פתרון אפשרי: "אב שמבקש משמורת משותפת